

KÜLÖNFÉLÉK

Helynévmagyarázatok*

Kernyécsa A Krassóvártól nyugatra fekvő helység fontosabb adatai: 1554–79: *Qirnača* (Engel: TemMold. 75); 1700 k.: *Kornyacsa* (i. m. 76); 1808: „*Kernyécsa* vel *Kernyácsa* val. *Kernjecsa* ill.” (Lipszky: Rep. 1: 303); 1851: *Kernyecsa* (Fényes: MoGSz. 2: 210); 1911: *Kernyécsa* (Mező: HivHn. 271). Egy szerb *Krnjača* hn. (ImMesta. 1973. 218) átvétele. Ennek alapszava a *krnj* ’csorba, csonka’ mn. L. még szerb *krnjača* ’kovászos kukoricakenyér’, más nyelvjárásban ’örkunyó, őrtony’. A román *Cirnecea* ’Kernyácsa’ (Suciu 1: 152) ugyancsak a szerbből való (Dickenmann: Stud. 1: 195).

Kétfél A Temesvártól észak-északnyugatra fekvő helység fontosabb adatai: 1454: *Kethfylew* (Csánki 2: 51); 1554–79: *K?tfil* (Engel: TemMold. 75); 1666: *Ketvil* (uo.); 1808: „*Kétfél* h.” (Lipszky: Rep. 1: 305). Az elsődleges *Kétfilő* hn. a *két* számnévnek és a *Filő* szn.-nek az összetétele. Az utóbbi a *Filep* szn. rövidült *Fil* alakjából keletkezett -ő képzővel. Némelyek a *Kethfylew*-t ’kétfülü’-nek értelmezik. Másutt is volt *Kétfilő*, *Háromfilő* hn. A régi román *Chetfel* hn. átvétel a magyarból, a falu jelenlegi román neve *Gelu* (Suciu 1: 254) (EtSz. 2: 655; Blazovich 130). – Vö. **Kavilló**.

Kevedobra A Nagybecskerekétől kelet-délkeletre fekvő helység fontosabb adatai: 1425: *Dobrawycza* (Csánki 2: 118); 1569: *Dobriča* (Engel: TemMold. 47); 1660: *Dobrica* (uo.); 1723: *Dobroviza* (uo.); 1808: „*Dobricza* h. *Dobrica* ill.” (Lipszky: Rep. 1: 138); 1910: *Kevedobra* (Mező: HivHn. 243, az évszámhoz l. Hnt. 1944. 655). Az elsődleges *Dobravica* hn. szláv eredetű; vö. szerb-horvát *Dubravica* hn. (ImMesta. 1973. 131), szlovén *Dobravica* hn. (i. m. 108). Alapszavához l. szerb-horvát *dubrava* ’erdős völgy, tölgyes’. A magyarban a *Dobravica* hn. összerántódással *Dobricá*-ra rövidült, s ez az összerántódott alak a szerb-horvátban is meghonosodott. (Az összerántódásra l. Kiss: NytudÉrt. 139: 27–8.) Az országos helységnévrendezés során a helység részére a *Kevedobra* névalakot állapították meg tudatos magyarosítással. A Keve- előtag az egykori Keve vármegyére emlékeztet. – Vö. **Dobra, Dubravica**.

Kevepallós A Pancsovától délkeletre fekvő helység fontosabb adatai: 1554–79: *P?ločiča* (Engel: TemMold. 107); 1700 k.: *Plocsicza* (uo.); 1808: „*Ploschitz* g. *Ploshic* ill.” (Lipszky: Rep. 1: 514); 1909: *Kevepallós* (Mező: HivKzs. 2: 858); 1973: *Pločica* (ImMesta: 1973. 303). A szerb *Pločica* hn. előzményéhez l. *pločica* ’kölapocska’ < *ploča* ’kölap’. Ez talán tárgyi kapcsolatot enged meg a némelyektől ide lokalizált középkori *Tornyiste* [1430: „Panczal prope *Thornistam*”: Csánki 2: 116] nevű várral. Ehhez l. szerb. *Turnišće* [tkp. ’toronyhely’] (ImMesta. 1973. 405). Az országos helységnévrendezés során a falu részére a *Kevepallós* nevet állapították meg, amelynek utótagja a német *Ploschitz* ~ magyar *Plosic* névalakkal cseng össze némileg, előtagja pedig az egykori vármegyei hovatartozásra utal (Milleker 19; Engel: KirHat 163; Györffy 3: 311). – Vö. **Torony**.

Keviszölös A Versectől nyugatra fekvő helység fontosabb adatai: 1341: *Zewles* (Györffy 3: 496); 1569–79: *S?leuș* (Engel: TemMold. 123); 1660: *Seleuș* (uo.); 1808: „*Szelleus* val. *Selleush* ill.” (Lipszky: Rep. 1: 629); 1897: *Kevi-Szöllös* (PallasLex. 16: 272. utáni térképen). A *Szöllös* hn. szőlőműveléssel foglalkozók települését jelöli. A betelepülő románok ajkán a hn. *Seleuș*-ra módosult (vö. Suciu 2: 114–5), s ez a magyarban is meghonosodott *Szeleus*-ként. Az országos helységnévrendezés során megállapított *Keviszölös* névalak felújította a középkori magyar névalakot, kiegészítve az egykori Keve vármegyére utaló *Kevi*- előtaggal. – A szerb *Seleuș* ’Keviszölös’ a románból való (Bodor: Délm. 16). – Vö. **Nákófalva, Szőlöske**.

Kézdialmás Romániai helység a Székelyföldön Kézdivásárhelytől északkeletre; ’Mereni’ (1567: *Almas*; Suciu 2: 390; 1869: *Almás*[*Kézdí*]: Orbán: Szék. 3: 209; 1882: *Kézdí-Almás*: Juhos:

* L. MNy. 2007: 111–6.

Hnt. 152). Az *Almás* hn. (vad)almafákkal benőtt területre utal. A megkülönböztető szerepű *Kézdi*-névelem a székelység kézdi székevel kapcsolatos. – A román *Mereni* hn. (Suciú 1: 390) tükörfordítás a magyarból. Vö. román *măr 'alma'* (Iordan: TopRom. 82).

Kisiratos Romániai helység az Alföld peremén Kürtöstől nyugat-északnyugatra; 'Dorobanți' [1446: *Irathws*; Blazovich 213; 1484: *Nagh Iratos*; Csánki 1: 697; 1808: *Irátos*(Kis-), *Irátos*(Nagy-); Lipszky: Rep. 1: 262); 1887/1912: *Kisiratos*, *Nagyiratos*, *Almásiratos*; Mezőkovácsháza u. Kürtös. 1: 75000-es térkép]. Az *Iratos* hn. festett, tarka, kicifrázott falú építménnyel, talán díszesen festett templommal kapcsolatos. A megkülönböztető szerepű *Kis*- előtag a közeli *Nagyiratos* előtagjával van korrelációban. – A hatóságilag adott román *Dorobanți* hn. (Suciú 1: 207) tkp. értelme 'román gyalogkatonák'. A román *dorobanț* a magyar *darabont* átvétele (Csánki 1: 697, 772; Iordan: TopRom. 216). – Vö. **Dombiratos**.

Kismargita A Nagybecskerek-től kelet-északkeletre fekvő helység fontosabb adatai: 1554–79: *Marg?t?ča* (Engel: TemMold. 88); 1717: *Margitta* (uo.); 1723: *Margiticza* (uo.); 1808: „*Margiticza* h. *Margitica* ill.” (Lipszky: Rep. 1: 410); 1888: *Kis-Margita* (Mező: HivHn. 100). Az elsődleges *Margitica* hn. a *Margita* 'Margit' szn.-nek szerb *-ica* képzős származékából való. Az országos helységnévrendezés során a falu részére a *Kismargita* nevet állapították meg. A szerb hatóságok 1947-ben a *Margitica* névalakot *Dubica*-ra (tkp. 'kocsányos tölgy') cserélték fel, megőrizve az *-ica* képzőelem folyamatosságát. 1950 óta a szerb névalak előtt a megkülönböztető szerepű *Banatska* ('bánsági') jelző áll: *Banatska Dubica* (Marković: ImVojv.). – Vö. **Margita, Margitta**.

Klári A Kikindától kelet-délkeletre fekvő helység fontosabb adatai: 1470: *Petherd* (Csánki 2: 57); 1808: „*Klári* h. *Petyerda* val.” (Lipszky: Rep. 1: 323); 1905: *Klarija* (Marković: ImVojv. 151); 1947: *Radojevo* (uo.). Az elsődleges *Peterd* hn. pusztá szn.-ből keletkezett magyar névadással; vö. 1228/1488: *Peterd* szn. (ÁrpSzt. 631). A *Klári* névalak gróf Clary temesvári kormányzóra emlékeztet; az ő kormányzása idején települt újjá a község 1770 körül. Az újonnan megállapított szerb *Radojevo* hn.-hez l. szerb-horvát régi *Radojevo* hn. (HASz. 12: 909) < *Radoj* szn. (i. m. 12: 907). (Bodor: Délm. 18, 27; Mező: HivHn. 60.) – Vö. **Peterd**.

Klicsó A Lugostól észak-északkeletre fekvő helység fontosabb adatai: 1454: *Clewchowa* (Csánki 2: 46); 1539: *Klychowa* (Suciú 1: 157); 1808: „*Klicsova* val. *Klishova* ill.” (Lipszky: Rep. 1: 325); 1913: *Klicsó* (Hnt. 791). Az elsődleges *Klicsova* hn. szláv eredetű; vö. szerb *Kličevo* hn. (ImMesta. 1973. 200) < *Klič* csn. (LPH. 299). A *Klicsó* névalakot hatósági úton állapították meg tudatos magyarosítással. A román *Cliciova* hn. (Suciú 1: 157) a szerbből való (Mező: HivHn. 171).

Klopódia A bánsági Dentától kelet-délkeletre fekvő helység fontosabb adatai: 1569–79: *Q?loqot?ya* (Engel: TemMold. 77); 1707: *Klobodia* (up.); 1723: *Klopodie* (uo.); 1808: „*Klokodia* vel *Klopotyia* val.” (Lipszky: Rep. 1: 326); 1851: *Klopodia* (Fényes: MoGSz. 2: 229); 1913: *Klopódia* (Hnt. 792). A román *Clopodia* hn. (Suciú 1: 158) átvétele. Ez a román *clopot* 'harang' (< bolgár *клопот* 'harang, kolomp') fn. származéka. A névadás szemléleti háttere emlékeztet a magyar *Harangláb*-éra (Iordan: TopRom. 233; BEtReč. 2: 468). – Vö. **Harangláb, Klopotiva**.

Kolibábóc A Szobráncától délkeletre fekvő helység fontosabb adatai: 1558: *Kolibabacz* (ComUngh. 55); 1567: *Kolybabocz* (VSOS. 2: 43); 1773: *Kolibabocz* (LexLoc. 289); 1808: „*Kolibabócz* h. *Kolibabce* s.” (Lipszky: Rep. 1: 330); 1904: *Bölcsös* (Mező: HivHn. 195, az évszámhoz l. Hnt. 1944. 655); 1920: *Kolibabovce*, *Kolibabce* (Majtán 195); 1944: *Kolibábóc* (Hnt. 340). A szláv (szlovák) *Kolibabovce* hn. átvétele. Ez egy **Kolibaba* (tkp. 'döf az asszonyt', szoknyabólond, kakaskodó férfire alkalmazva) szn. származéka. L. cseh *Kolibaba* csn. (Beneš: ČPřijm. 283). A *Kolibabovce* hn. értelme 'Kolibaba emberei, Kolibaba népe, Kolibabáék'. Az országos helységnévrendezés során *Kolibábóc*-ba tévesen a szlovák *kolembačka ~ kolimbačka* 'hintabölcső' főnevet értették bele, s ezért *Bölcsös*-re magyarították. 1939-ben a község időlegesen visszakerült Magyarországhoz, s ekkor felújították az elsődleges *Kolibábóc* névalakot.

Koszó A bánsági Marzsinától kelet-délkeletre fekvő helység fontosabb adatai: 1405: *Kosowafalwa* (Csánki 2: 42); 1548: *Kossowa* (Milleker 202); 1554–79: *Qošava* (Engel: TemMold. 79);

1717: *Koschava* (uo.); 1808: „Kossva val.” (Lipszky: Rep. 1: 338); 1851: *Kozsova* (Fényes: MoGSz. 2: 251); 1913: *Kossó* (Hnt. 805). A *Kosova* hn. vagy az Árpád-kori *Kos* szn. [1138/1329: *Kosu*: ÁrpSzt. 224] vagy a román *Coș* szn. (Constantinescu: DOR. 250) birtoklást kifejező szláv -ova képzős származéka. L. még bolgár *Kouava* hn. < *kouava* ’erős szél az Al-Dunán’ < oszmán török *koş* ’gyors’ + *hava* ’levegő, szél’ (BETReč. 2: 692). – A szláv *kos* ’rigó’ nem kereshető benne, mert az oszmán-török feljegyzésű *Qoşava* *ş*-e igazolja az *ş*-et. A román névalak *Coşava* (Suciu 1: 169). Az új magyar *Kossó* hn. tudatos magyarosítással keletkezett (Iordan: TopRom. 476; Mező: HivHn. 171).

Kőfalu A Marzsinától kelet-délkeletre fekvő helység fontosabb adatai: 1506–29: *Petroza* (Engel: TemMold. 106); 1808: „*Petroza* val.” (Lipszky: Rep. 1: 509); 1909: *Kőfalu* (Mező: HivKözs. 2: 853). A román *Pietroasa* hn. tkp. értelme ’köves’. Az országos helységnévrendezés során a falu nevét *Kőfalu*-ban állapították meg (Mező: HivHn. 196; Iordan: TopRom. 90). – Vö. **Nagy-Pietrosz, Pietrosény**.

Körösbánlaka A Sebes-Körös mellett a Király-hágótól délnyugatra fekvő helység fontosabb adatai: 1406: *Banlaka* (ZsigmOkl. 2/1: 537); 1808: *Bánlaka* (Lipszky: Rep. 1: 33); 1910: *Körös-bánlaka* (Hnt. 1944. 350, az évszámhoz l. 655). A *Bánlaka* hn. vagy a *Bán* szn. [1237: *Ban* szn.: ÁrpSzt. 87], vagy a *bán* méltóságnév és a birtokos személyraggal ellátott *lak* ’lakóhely’ főnévnek az összetétele. A megkülönböztető szerepű *Körös*- előtag a Sebes-Körös mellékére utal. A román *Bălnaca* ’Körös-bánlaka’ (Suciu 1: 63) a magyarból való (Iordan: TopRom. 207). – Vö. **Bánlak**.

Kővárberence A Lápos-vidéken Kővárremetétől kelet-északkeletre fekvő falu fontosabb adatai: 1405: *Berencza* (ZsigmOkl. 2/1: 446); 1808: *Berencze* (Lipszky: Rep. 2: 16); 1910: *Kővárberence* (Hnt. 1944: 353, az évszámhoz l. 655). A *Berence* hn. szláv eredetű. A részletekhez l. *Berencebarát*i szócikket. Az egykori Kővár-vidékre utaló *Kővár*- előtag a *Szamosberencé*-től (l. ott) való megkülönböztetésre szolgál. A román *Berința* ’Kővárberence’ (Suciu 1: 73) a magyarból való. – Vö. **Szamosberence**.

Kurtakér A Borosjenőtől délre fekvő helység fontosabb adatai: 1427: *Gachalker* (Csánki 1: 732); 1745: *Kurva-Kér* (Suciu 1: 140); 1808: „*Kurvakér* val.” (Lipszky: Rep. 1: 361); 1828: *Kurvakér* alias *Kurtakér* (Suciu 1: 140); 1851: *Kurtakér* (Fényes: MoGSz. 2: 282). Az elsődleges *Gacsalkér* névváltozat az ómagyar *Kér* törzs egykori települését jelöli, amelynek időleges birtokosa egy *Gacsal* [1278: *Gochol* szn.: ÁrpSzt. 343] nevű személy volt. Idővel a *Kér* helységnévhez a pejoratív jelentésű *Kurva*- előtag tapadt. Ennek indítéka nincs tisztázva, talán a szláv *kriva* ’görbe’ > magyar *kirva* névalak népetimológiás *kurva* változata. Később a *Kurva*- előtagot a *Kurta*- (tkp. ’rövid’) előtaggal cserélték fel. A román *Chier* ’Kurtakér’ (Suciu 1: 140) a magyarból való. – Vö. **Abaújkér, Máriahalom**.

Kurtya A bánsági Marzsinától délkeletre fekvő helység fontosabb adatai: 1517–8: *Wdwarchel* (Suciu 1: 184); 1554–79: *Qurča*, *Qurta* (Engel: TemMold. 82); 1808: „*Kurtya* val.” (Lipszky: Rep. 1: 362). Az elsődleges *Udvarhely* hn. udvarházat, birtokközpontot jelöl. Értelmi megfelelője a román *Curtea* hn. (Suciu 1: 184), amely a magyarban is meghonosodott *Kurtya*-ként (Iordan: TopRom. 216).

Kusics A Fehértemplomtól délkeletre fekvő helység fontosabb adatai: 1349: *Kusaak* (Györffy 3: 490), 1383: *Kuzik* (uo.); 1421: *Kuzaak* (Csánki 2: 104); 1554–79: *Qusik* (Engel: TemMold. 82); 1808: „*Kusicz* val. *Kushica* ill.” (Lipszky: Rep. 1: 361); 1853: *Kusić* (Marković: ImVojv. 102); 1873: *Kusics* (uo.). A szerb eredetű névváltozathoz l. szerb-horvát *Kusak* hn. (HASz. 5: 825), *Kusić* hn., *Kusići* hn. (HASz. 5: 826). L. még *Kusak* csn., *Kusić* csn. (LPH. 350) < *Kušić* szn. < *Cosmas* szn. (Maretic: Rad. JAZU. 1887. 111). A falu mai szerb névalakja *Kusić*. A magyarban *Kuszics* > *Kusics* változás ment végbe.

Lacunás A Krassóvártól nyugatra fekvő helység fontosabb adatai: 1569–79: *Lačunaš* (Engel: TemMold. 84); 1700 k.: *Lacsunas* (uo.); 1808: „*Lacznás* val.” (Lipszky: Rep. 1: 363), 1851: *Lacznás* (Suciu 1: 354). Tisztázatlan eredetű. Talán megemlíthető az a feltevés, hogy a szerb *lazina* ’irtványföld’ fn.-nek -aš < magyar -(á)s képzővel bővült változata rejlik benne. A román *Lăpuș* hn. (Suciu 1: 354) etimológiaiilag azonos a magyar *Lacunás*-sal.

Ladács A Mezőlaborctól nyugat-északnyugatra fekvő falu fontosabb adatai: 1430: *Waddisko* (Csánki 1: 366); 1454: *Wladycha* (uo.); 1808: „*Vladicsa* h. *Wladiča* s. (Pars in comitatu Sáros)” (Lipszky: Rep. 1: 741); 1882: *Alsó-Vladicsa* (Ihász: Hnt. 11), *Sáros-Vladicsa*, *Felső-Vladicsa* (i. m. 294); 1904: *Alsóladács*, *Felsőladács* (Mező: HivHn. 166–7, az évszámhoz l. Hnt. 1944. 655). A *Vladicsa* hn. egy szláv *Vladyka* [tkp. ’úr’] (Svoboda: SOJ. 192) szn.-nek birtoklást kifejező *-ja* képzős származéka. L. szlovák *Vladiča* hn. Az elszigetelt *Vladiško* [1430: l. fent] névváltozatban hasonló hangtestű szláv személynév kereshető. (A képzésmódhoz l. szlovák *Pavuško* < *Pavol*, *Ondriško* < *Ondrej*, *Stanuško* < *Stanislav* stb.). A *Ladács* névalak magyarosító átalakítás eredménye. Alsó- és Felsőladács 1965-ben *Vladiča* ~ *Ladács* néven egyesült.

Lassúpatak A Merénytől (Nálepko) dél-délkeletre fekvő, közigazgatásilag Hencslófalvával egyesült helység fontosabb adatai: 1344: *Lassyupatak*, *Stilbach* (Csánki 1: 262); 1800: „*Stellbach* vel *Stillbach*” (Lipszky: Rep. 1: 608); 1892: *Lassúpatak* (Mező: HivHn. 89). Egy csendes, lassú folyású patak mellett települt helység a magyarban a *Lassúpatak*, a németben a *Stillbach* ~ *Stellbach* nevet kapta. Idővel a német névalak a magyarban is felülkerekedett. Az országos helységnévrendezés során felújították a történelmi *Lassúpatak* névalakot. A szlovák *Tichá Voda* ’Lassúpatak’ a németből való *Štilbach* fordítása (Lumtzer–Melich: DOLw. 45; Mező: HivHn. 199; VSOS. 1: 412). – Vö. **Csendespatak**.

Lászlóvára Az Ómoldovától délkeletre fekvő helység fontosabb adatai: 1850: *Coronini* (Suciu 2: 35, az adat közlése nélkül); 1880: *Coronini* (Hátsek: MegyTérk. Krassó m. a.); 1882: *Koronini* (Ihász: Hnt. 171); 1901/1906: *Coronini* (Alt-Moldova: 1: 75 000-es térkép); 1913: *Lászlóvára* (Hnt. 845). A *Koronini* hn. bizonyára a latin *Corona* ’koszorú, korona’ fn.-nek a szerbben vagy a románban keletkezett származékából alakult, de a részletek tisztázásra szorulnak. Az országos helységnévrendezés során a község a *Lászlóvára* nevet kapta azért, mert tőle délre, egy 135 m magas hegyen találhatók az egykori *Szentlászlóvára* [1430: *Zenthlazlowara*: Csánki 2: 96; Suciu 2: 432; 1460: *C. Zenthlazlo*: uo; 1897: *Szent-Lászlóvára*: PallasLex. 15: 598; 1901/1906: *Lászlóvár*: Alt-Moldova. 1: 75 000-es térkép] romjai. Ezt az al-dunai végvárat az átellenben fekvő Galambóc eleste után, 1428-ban Zsigmond király építtette, és Szent László királyról nevezte el annak reményében, hogy a győzelmes hadvezér évszázadok múltán is meg fogja védeni a nevét viselő erősséget. – 1964-ben a román *Coronini* nevet a *Pescari* (Suciu 2: 35) [< román *pescar* ’halász, halászat, halgazdaság’] névvel cserélték fel (Milleker 50; Engel: KirHat. 156; Mező: HivHn. 188, Templ. 43, 139, 247; Mező: Patrocín. 215).

Librasd Az Ómoldovától délkeletre emelt al-dunai végvár történeti adatai: 1437 k.: *Lybrasd* (Csánki 2: 13); 1528: *Liberas* (Lázár térképe); 1554–79: *Luboražda* (Engel: TemMold. 85); 1880: *Ljuboraždia* (uo.); 1914: *Ljuborazdia* (patak), Fnzw. H. *Ljuborazdia* (Ómoldova. 1: 75 000-es térkép). Bolgár eredetű, mégpedig egy *Любопад* szn. *-я* (*Любопаяжд*), illetőleg *-ja* (*Любопаяжда*) képzős származéka. A románban a *Liuborajdia* (Suciu 1: 360) nevű telep viseli nevét (Milleker 50; Petrovici: StDialTop. 252; Zaimov: BGI. 125; Engel: KirHat. 130).

Lőkösfalva A bánsági Facsádtól nyugat-délnyugatra fekvő helység fontosabb adatai: 1440: *Lekesfalwa* (Csánki 1: 761); 1454: *Lewkusfalwa* (Csánki 2: 49); 1514–16: *Lewkwsesth* (Suciu 1: 358); 1808: „*Leukosest* vel *Leukosesti* val.” (Lipszky: Rep. 1: 378); 1895: *Leokosest* (PallasLex. 11: 34. utáni térképen); 1913: *Lőkösfalva* (Hnt. 863). Egy *Lőkös* nevű birtokos falva a magyarban a *Lőkösfalva*, a románban pedig a *Leucușești* (Suciu 1: 358) nevet kapta. A román névalak idővel a magyarban is felülkerekedett *Leokosest*-ként. Az országos helységnévrendezés során felújították a régi *Lőkösfalva* névalakot (Kázmér: Falu 221; Mező: HivHn. 186). – Vö. **Lőkös**, **Lőkösháza**.

(Folytatjuk.)

†KISS LAJOS